

Mikko Puumalainen
1.2.2010

ETNOn foorumi
Eduskunta

Toteutuvatko maahan muuttaneiden naisten ja miesten perusoikeudet?

Maahan muuttaneet

Otsikossa on hauska nyanssi: se ei ole maahanmuuttajat, vaan maahan muuttaneet miehet ja naiset. On oikein nähdä ero yhtäältä tietyn tapahtuman - joka on siis muutto - ja toisaalta ihmisen ominaisuuden – joka on maahanmuuttaja - välillä. Näin myös huomio kiinnittyy siihen, että puhumme miehistä ja naisista, jolloin ymmärrämme, että sukupuolellakin merkitystä.

Maahanmuuttaja kuulostaa yhdeltä ryhmältä, jolla on joku vielä ominaisuus - tosi tai epätosi ja vielä pysyvästi.

Kun tähän vielä lisää sen tosiasian, että umpisuomalaiset pitävät vielä maahanmuuttajia lähtökohtaisesti turvapaikanhakijoina, on tieltä kyllä menty kovaa ja syvälle suomalaiseen korpimetsään. Ei ole oikein eikä todellista määritellä yksi ihminen ja hänen mahdolliset jälkeläisensä sen perusteella, että hän on syystä tai toisesta joskus muuttanut Suomeen.

Otsikon määrittely maahan muuttaneista on siis oikea.

Se tietenkin on syytä ymmärtää laajasti niin, että tarkoittaa paitsi hiljattain – ehkä 20-30 vuotta - sitten tänne tulleita, mutta myös heidän mahdollisia jälkeläisiään.

Tarkkaan ottaenhan ne, jotka ovat Suomessa syntyneet, eivät kai ole maahan muuttaneita. Siis syntyperäiset suomalaiset eivät olisi maahan muuttaneita, mutta viimeistään joku heidän esi-isistään kyllä. Siis kaikki ehkä saamelaisia lukuun ottamatta – käsitteellisesti ainakin - ovat sitten maahan muuttaneita.

Tasa-arvo ja maahan muuttaneet naiset ja miehet

Toinen kommentti liittyy otsikon näkökulmaan yhdistää tasa-arvo ja maahan muuttaneet. Siinähan puhutaan nimenomaan maahan muuttaneiden naisten ja miesten tasa-arvosta.

On syytä huomata, että nyt ei nimenomaisesti puhuta lapsista tai nuorista, vaikka valittu sukupuolinäkökulma soveltuu heihinkin: naisten ja miesten roolit ovat tyttöjen ja poikien malleja. Toisekseen naisten ja miesten tasa-arvon toteutuminen perheissä, kouluissa, työpaikoilla lisää heti myös lasten ja nuorten hyvinvointia ja vahvistaa heidän aikuisuutensa tasa-arvoa.

Selvyyden vuoksi on hyvä todeta, että kun tässä yhteydessä puhutaan tasa-arvosta, ymmärrän sen tarkoittavan sukupuoleen perustuvaa yhdenvertaisuutta. Näen siis tasa-arvokysymyksen osana yhdenvertaisuutta.

Historiallinen, oikeudellinen ja hallinnollinen kehitys on johtanut siihen, että naisten ja miesten välisestä yhdenvertaisuudesta puhutaan jotenkin erillisenä kysymyksenä, tasa-arvona.

Perimmiltään kyse on kuitenkin yhteisestä asiasta – ihmisen yhdenvertaisesta kohtelusta henkilöön liittyvästä ominaisuudesta riippumatta. Oli tämä ominaisuus sitten sukupuoli, ikä, alkuperä ym.

Myös perustuslain 6 § kuvastaa tätä ajattelua. Pykälän yhteisenä otsikkona on yhdenvertaisuus. Sukupuolten tasa-arvosta on sitten erikseen pykälässä todettu, että sitä edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa ja työelämässä. Tarkkaan ottaen – perustuslain mukaan – syrjintä sukupuolen perusteella on siis perustuslaissa turvatus yhdenvertaisuuden suojaksi säädetyn syrjintäkiellon rikkomista.

Syrjintäkysymyksissä sukupuolen näkeminen jotenkin erityisenä ei ole myöskään hedelmällistä. Sukupuoleen perustuva syrjintä toki täytyy tunnistaa, tunnustaa ja puuttua siihen. Mutta se on tietenkin yhtä tärkeää ja joskus haastavaakin jokaisen syrjintäperusteen kohdalla.

Syrjinnänvastaisessa työssä pikemmin tulisi huomata se, mikä on syrjinnän toteutumisessa yhteistä ja miten yhdenvertaisuus eri ihmisten kohdalla eri tilanteissa ja laajasti parhaiten toteutuisi.

Yhdenvertaisuuden edistämisen kohteet ja keinot saattavat kyllä vaihdella perusteesta riippuen. Tähänhän perustuslakikin edellä toteamassani kohdassa viittaa. Silloin on perusteltua puhua jossain suhteessa erikseen sukupuolten tasa-arvosta, mutta edellä todetuilla varauksilla.

Kun nyt omassa esityksessäni tarkastelen perusoikeuksia, ja miten ne maahan muuttaneiden naisten ja miesten kohdalla toteutuvat, hahmotan sitä sukupuoleen ja etniseen alkuperään liittyvän yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Tämä siitä huolimatta, että käytän välillä tasa-arvon käsitettä.

Perusoikeuksista

Perusoikeudella tarkoitetaan perustuslaissa säädettyä yksilölle kuuluvaa oikeutta.

Perustuslaissa tällaiset oikeudet ovat paremmin suojattuja kuin tavallisella lailla säädetyt. Niitä on vaikeampi muuttaa, koska ne vaativat joko eduskuntavaalit väliin ja kaksi kolmasosaa äänistä vaalien jälkeisessä eduskunnassa taikka kiireelliseksi julistamisen viisi kuudesosan enemmistöllä.

Lisäksi monet perusoikeudet ovat myös kansainvälisiä ihmisoikeuksia ja perustuvat Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin.

Perusoikeuksista voi mainita erityisesti yhdenvertaisuuden, oikeuden elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, liikkumisvapauden, yksityiselämän suojan, uskonnon ja omantunnon vapauden, sananvapauden, kokoontumis- ja yhdistymisvapauden, oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin, työhön, sosiaaliturvaan sekä oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon.

Vain perustavanlaatuiset, erityisen tärkeät oikeudet ovat perusoikeuksia. Esimerkiksi lapsen oikeus päivähoitopaikkaan ei ole perusoikeus, vaikka laissa tällainen oikeus onkin turvattu. Sen sijaan lapsen oikeus maksuttomaan perusopetukseen on perusoikeus.

Perusoikeudet ovat yleisiä ja kaikille periaatteessa yhdenvertaisesti kuuluvia. Perustuslaissa kirjoitetaan, että ”jokaisella”. Nyt tämä tuntuu itsestään selvältä, mutta vielä 1990-luvun puolivälissä Suomen voimassa olleessa valtiosäännössä monet perusoikeudet oli rajattu vain ”kansalaisiin.”

Perusoikeudet ovat pysyviä ja luovat sitovia oikeuksia ja velvollisuuksia. Julkisen vallan – valtion ja kuntien – velvollisuutena on paitsi olla puuttumatta ihmisten elämään perusoikeuksia loukkaavalla tavalla, myös turvata ja edistää niiden toteutumista. Puuttumattomuus liittyy esimerkiksi yksityiselämän suojaan tai sananvapauteen, edistäminen taas vaikka sivistyksellisiin oikeuksiin – kuten maksuttomaan perusopetukseen – ja oikeuteen sosiaaliturvaan.

Perusoikeuksien välillä ei ole sinänsä mitään vahvistettua arvojärjestystä. Toisinaan näyttää kuitenkin siltä, että samassa tilanteessa eri perusoikeudet vetäisivät eri suuntiin. Silloin joudutaankin eri perusoikeuksien merkitystä keskenään punnitsemaan ja väistämättä jollekin perusoikeudelle annetaan enemmän painoa kuin toiselle. Hengen ja terveyden suoja on esimerkiksi vahvempi ja ehdottomampi kuin elinkeinovapaus ja oikeus työhön. Yhdenvertaisuuden suoja taas ohittaa omaisuuden suojaan kuuluvan sopimusvapauden ja yksityiselämän suoja rajoittaa sananvapautta.

Jotkut perusoikeudet ovat perustuslaissa niin täsmällisiä, että niistä ei tarvitse kummemmin enää tarkemmin lailla säätää. Esimerkiksi tällainen on rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, jonka mukaan muun muassa rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty. Päinvastainen esimerkki on oikeus perustoimeentuloon. Säännöksessä viitataan siihen, että ”lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentuloon.” Se, mikä on perustoimeentulon oikea määrä ja miten se turvataan edellyttää tarkempia sääntöjä.

Vaikka perusoikeudet ovatkin yleisiä ja kuuluvat kaikille, on selvää, että joillekin ihmisille tietyillä perusoikeuksilla on suurempi merkitys kuin toisille. Varattomalle oikeus sosiaaliturvaan ja maksuttomaan perusopetukseen on tähdellisempi asia kuin varakkaalle. Varakkaallekin kuitenkin nämä oikeudet kuuluvat yhdenvertaisesti. Hänelle on myös tärkeä tieto, että hän sellaisen turvan saa, jos menettää omaisuutensa.

Yhtä lailla voi ajatella, että oikeudella omaan kieleen ja kulttuuriin on enemmistöltään suomenkielisessä yhteiskunnassa merkitystä nimenomaan kielivähemmistöön kuuluville. Mutta lukumääräiseen enemmistöönkin kuuluva voi joskus tähän oikeuteen nojata.

Perusoikeuksissa on yhdenvertaisuuden ajatus hyvin vahvana. Voi sanoa, että se näkyy kolmella eri tavalla: ensiksikin ensimmäisenä perusoikeutena perustuslaissa on mainittu yhdenvertaisuus, ja toiseksi yhdenvertaisuus koskee myös muiden perusoikeuksien tarjoamaa suojaa. Niiden luoma turva on siis toteutettava yhdenvertaisesti. Kolmanneksi perusoikeuksiin sisältyvä ajatus niiden kuulumisesta kaikille - ”jokaiselle” - merkitsee, että jokaisen on – yhdenvertaisesti - saatava niiden tarjoamaa suojaa.

Tästä ei ole myöskään pitkä matka heikomman suojaan. Perustuslaki suojaa sitä, joka on heikommalla ja on sitten kyse kielestä, etnisestä alkuperästä, varallisuudesta taikka sukupuolesta. Monesti juuri johonkin vähemmistöön jossakin tilanteessa kuuluvat ovat heikommalla. Ymmärrän

vähemmistöaseman laajasti. Sen ei tarvitse tarkoittaa lukumääräistä asemaa, vaan myös sitä, ettei ole oikeuksia, valtaa tai varallisuutta. Tässä mielessä esimerkiksi mustat Etelä-Afrikassa olivat vähemmistössä, vaikka lukumääräisesti heitä valkoisia enemmän olikin.

Perustuslaista on luettavissa myös tietty itsekriittisyys, tai kunnianhimo – miten vain. Aivan kuin sen kirjoittajat olisivat itsekkin olleet tietoisia siitä, miten vaativa ohjelma on tehdä perusoikeuksista totta. Tarkoitus on, että perusoikeudet myös toteutuvat ja julkinen valta on siitä vastuussa. Siten perustuslain säännös siitä, että kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia, koskee mitä suurimmassa määrin myös perusoikeuksia.

Toisekseen perusoikeuksien todeksi tekemiseksi julkiselle vallalle on säädetty vielä erityiseksi velvollisuudeksi turvata perusoikeudet. Ei siis riitä, että pidättäytytään rikkomasta perusoikeuksia.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perusoikeussäännökset sitovat julkista valtaa sen kaikessa toiminnassa, niin lainsäädännössä, hallinnossa kuin lainkäytössä.

Tämä edellyttää julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä, esimerkiksi yksilön perusoikeuksien suojaamiseksi ulkopuolisilta loukkauksilta tai tosiasiallisten edellytysten luomiseksi perusoikeuksien käyttämiseksi. Säännös tarkoittaa sitä, että tärkeää on perusoikeuksien sisällöllinen turvaaminen muodollisen, menettelyvaatimukseen liittyvän perusoikeusturvan rinnalla.

Perusoikeuksien käytännön toteutumisen kannalta ei ole siten riittävää, että julkinen valta vain pidättäytyisi itse puuttumasta perusoikeuksiin. Keinojen valinta jää kussakin tapauksissa erikseen harkittavaksi, mutta keskeisiin keinoihin kuuluvat lakien säätäminen sekä riittävien taloudellisten voimavarojen kohdentaminen.

Perusoikeudet ja maahan muuttaneet naiset ja miehet

Otsikko sisältää haastavan kysymyksen: toteutuvatko maahan muuttaneiden naisten ja miesten perusoikeudet.

Yksinkertaisesti voisi vastata, että ei toteudu. Eivät ne aina ja täysin toteudu kenenkään kohdalla. Uudet yhteiskunnalliset olosuhteet ja ilmiöt tuovat jatkuvasti esiin uusia tarpeita. Perusoikeustyö on jatkuva matka.

Toisaalta meillä on hyvin vähän koottua tietoa perusoikeuksien toteutumisesta. Tietoja täytyy kerätä eri lähteistä, esimerkiksi virallisista tilastoista, tutkimuksista ja mediasta. Tiedot eivät useinkaan ole vertailukelpoisia ja niiden objektiivisuudesta tai metodisesta luotettavuudesta ei ole takeita. Toivon, että perustettava kansallinen ihmisoikeusinstituutio voisi juuri tähän tuoda kohennusta.

Maahan muuttaneet naiset ja miehet on tietenkin ryhmänä myös heterogeeninen. Ei voi yksikantaan yleisesti todeta, että tietyt perusoikeudet olisivat jotenkin enemmän juuri heille tärkeämpiä kuin muille. Eikä voi myöskään lähteä siitä, että maahan muuttaneiden perusoikeudet toteutuisivat yhdellä tavalla ja kantaväestön toisella tavalla.

Ja toisaalta varmaan jokaisen perusoikeuden kohdalla olisi jotain erityistä sanottavaa maahan muuttaneiden naisten ja miesten näkökulmasta. Yksi esimerkki:

Jokaisella on oikeus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Jokaisen yksityiselämä – joka sisältää myös oikeuden päättää omasta perhe-elämästään on perustuslain mukaan turvattu. Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus.

Kun katsotaan peruskoulun jälkeisiä oppilaitoksia ja korkeakouluja sekä niissä suoritettuja tutkintoja ja verrataan sitä etniseen oppilasjakautumaan peruskouluissa, on syytä kysyä, vastaavatko ne toisiaan. Toteutuvatko maahan muuttaneiden tyttöjen ja poikien edellä todetut sivistykselliset oikeudet?

Monet maahan muuttaneista eivät ole tunnustuksellisia tai tapaluterilaisia. Osa heistä tunnustaa toista uskoa ja osa on uskonnottomia. Kuinka hyvin näiden uskontojen opetus kouluissa toteutuu ja miten maahan muuttaneisiin kuuluvien uskonnottomien oikeudet on suojattu?

Toisin sanoen, saavatko tytöt ja pojat päättää omasta perheellistymisestään, urastaan ja suhteestaan uskontoon. Voivatko he päättää myös itse omasta tulevaisuudestaan ja annetaanko heille tilaisuus se toteuttaa?

Nostan kuitenkin esiin kaksi nähdäkseni keskeisintä perusoikeutta ja tarkastelen niiden toteutumista. Niistä on käytettävissä jonkin verran luotettavaa tutkimustietoa, jolloin myös ratkaisen edellä toteamani metodiongelman.

Tällä en tietenkään vähättele muiden perusoikeuksien merkitystä tai väitä niiden toteutuneen. Esimerkiksi julkisella vallalla on vielä paljon tehtävää pyrkiessään turvaamaan jokaiselle oikeuden työhön. On kuitenkin syytä panna merkkeille, että tämä perusoikeus ei ole erityisen velvoittava.

Miten siis maahan muuttaneiden naisten ja miesten yhdenvertaisuus – mukaan lukien sukupuoleen perustuva yhdenvertaisuus - ja oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen on toteutunut.

EU:n perusoikeusvirasto julkaisi viime joulukuussa laajan, kaikki EU:n jäsenvaltiot kattavan syrjintätutkimuksen ns. EU-Midis -tutkimuksen. Tutkimuksen kohteena oli etnisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden ja maahanmuuttajien kokema syrjintä arkielämässä. Tutkimus käsitti eri maahan muuttaneiden ryhmiä eri jäsenvaltioissa. Suomessa tutkittiin somalien ja venäjänkielisten asemaa. Haastattelussa kysyttiin kohderyhmiin kuuluvilta heidän kokemuksiaan muun muassa työelämässä, koulussa, liikkeissä ja terveysviranomaisissa. Lisäksi selvitettiin kokemuksia rikoksen uhriksi joutumisesta ja poliisin toiminnasta.

Laajasta tutkimuksesta on syytä nostaa esille muutama Suomen somaliväestöä koskeva pysähdyttävä tieto:

- 47 % haastatelluista somaleista kertoi joutuneensa rikoksen uhriksi viimeisen 12 kk:n aikana. (3/EU27 EU)
- 47 % haastatelluista somaleista kertoi kokeneensa syrjintää viimeisen 12 kk:n aikana (8/EU27)
- peräti 74 tapausta jokaista 100 haastatellusta somalista kertoi joutuneensa Suomessa pahoinpitelyksi tai sillä uhatuksi viimeisen 12 kk:n aikana (1/ EU 27). Tämä todella korkea luku kertoo siitä, että monet somalit kokivat tällaista väkivaltaa useamman kerran vuoden

aikana. Vertailun vuoksi voi todeta, että oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemän suomalaisten kokeman väkivallan yleisyyttä koskevan uhrihaastattelututkimusten mukaan vuonna 2006 vajaa kymmenesosa suomalaisista joutui väkivallan tai uhkailun kohteeksi.

- Vakavan häirinnän luvut eivät myöskään ole lohdullisempia: 106 häirintätapausta 100 haastateltua kohti viimeisen 12 kk:n aikana (4/EU 27)
- Myös henkilöön kohdistuvat rasistisesti motivoituneet rikoksissa luvut olivat masentavia: 32 % somaleista kertoi joutuneensa tällaisen rikoksen uhriksi. Tällä irtosi 2.tila EU 27:ssä.

Tämän perusteella voi väittää, että perustuslaissa turvatut yhdenvertaisuus sen enempää kuin hengen ja terveyden suoja ei toteudu Suomessa somalien kohdalla. Ja tilanne on häpeällinen ja herättänyt huomiota Euroopassa. Vaikka ao. tutkimuksessa kohteena oli Suomen somaliväestö, ei liene aihetta olettaa, että tutkimustulokset olisivat kovin erilaiset muiden afrikkalaistaustaisten kohdalla.

Mitä annettavaa sitten tasa-arvopolitiikalla eli sukupuoleen perustuvan yhdenvertaisuuden turvaamisella olisi maahan muuttaneille naisille ja miehille?

Vastauksen saamiseksi on tutkittava hallituksen asiakirjoja. Tällainen on hallituksen tasa-arvo-ohjelman seurantaraportti syksyiltä 2009 sekä sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilta löytyvä aineisto. Näiden perusteella voi tehdä joitain havaintoja.

Jos olet johtavaan asemaan pyrkivä nainen, turvatussa työsuhteessa oleva mies tai nainen, joka yrittät sovittaa yhteen uraa ja perhettä tai haluat kaventaa työpaikallasi palkkaeroja, taikka puuttua työpaikalla tapahtuvaan häirintään, niin paljonkin.

Mutta, jos et ole tässä asemassa, eipä juuri mitään.

Maahan muuttaneet naiset ja miehet eivät tyypillisesti ole työmarkkinoilla turvatussa työsuhteessa. Useimmat heistä eivät ole vapaiden työmarkkinoiden kautta pysyviin tai pitkäaikaisiin työsuhteisiin työllistyneitä. ja jäävät siten tasa-arvonäkökulman kannalta katveeseen.

Eikö tämä ole vähän surullista ottaen huomioon, kuinka paljon maahan muuttaneiden naisten ja miesten asemasta puhutaan. Kukaan tuskin kiistää sitä tarvetta ja tilausta, joka voisi olla sukupuoliroolien kautta tapahtuvalle tarkastelulle ja kyseenalaistamiselle myös heidän piirissään. Puhutaanhan, että yhtenä kotouttamispolitiikan tehtävänä on opettaa pohjoismainen tasa-arvonäkemyks maahan muuttaville.

Maahan muuttaneen naisen/miehen kannalta kyse on siis sekä etnisestä yhdenvertaisuudesta että tasa-arvosta sukupuolen perusteella. Niin sanotussa moniperustaisessa näkökulmassa tämä pyritään ottamaan huomioon, mutta myös omaa keskittynyttä sukupuolinäkökulmaa kuitenkin tarvitaan.

Ainoa selkeämpi muuhun kuin työelämään (oppilaitoksiin liittyvä myös jotain pientä) liittyvä tasa-arvopolitiikan sovellus liittyy naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiseen työhön. Voi tietysti kysyä, kuinka toimiva tällainen sukupuolieriytynyt näkökulma on, kun esimerkiksi Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimukset osoittavat kiistatta nimenomaan kokonaisvaltaisemman näkökulman tarvetta. (Keskustelu Oikeus -lehdessä) Se on myös omiaan vahvistamaan stereotypiaa siitä, että väkivallasta puhuttaessa naiset ovat uhreja ja miehet tekijöitä, muttei päinvastoin.

Se herättää myös kysymyksen, että tuetaanko tällä näkökulmalla sitä rakenneta, jossa nainen ei osaa hakea apua, koska hänen väkivaltaansa ei ole taikka mies häpeää ilmoittaa väkivaltaisesta puolisostaan viranomaisille tai jos niin tekee, sitä ei oteta vakavasti. Ikään kuin sukupuolen näkökulmasta olisi kahdenlaista väkivaltaa. Kiinnostavaa ja ei niin kiinnostavaa. Ja sitä paitsi siinä unohtuu lasten näkökulma, joille ensin jää vain uhrin asema ja myöhemmin ehkä tekijän.

Julkusen sanoin hallituksen tasa-arvopolitiikan voi nähdä työelämän sukupuolijakojen ja niille rakentuvan eriarvoisuuden purkamisen projektina, jonka tasa-arvotavoitteet työelämän osalta ovat pysyneet koko kauden (1997–2008) jokseenkin samoina. Kausi viittaa tasa-arvobarometrin tutkimusaikaan. Julkunen jatkaa, että maahanmuuton sukupuolittuneisuus on hyvin tiedossa, mutta sen nais- ja miestyypiset ongelmat ovat päässeet tasa-arvon esityslistalle marginaalisesti. (Raija Julkunen. Työelämän tasa-arvopolitiikka. Helsinki 2009, 136 s. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2009:53.)

Tasa-arvotyö ollessaan työpaikkoihin vahvasti kiinnittynyttä on ollut myös tukevasti työmarkkinaosapuolten käsissä. Viranomaisten liikkumavara on ollut vähäinen. Työmarkkinaosapuolet – varsinkin työnantajat - ovat myös johdonmukaisesti vastustaneet yhdenvertaisuudelle annettavan suojan vahvistamista. Toivottavasti tämä ei ole luonut lasikattoa tasa-arvotyön vahvistamiselle muilla elämän alueilla ja työelämän maahan muuttaneiden prekariaatin piirissä.

Yhdenvertaisuuden suojan vahvistaminen kuitenkin vääjäämättä etenee EU:n myötä.

Mitä sitten tulisi tehdä

Edelleenkin pitäisi sitkeästi yrittää saada yleisesti käytävää keskustelua suunnatuksi tasapainoisemmin oikeisiin asioihin: keskustelu on edelleen liian turvapaikanhakijakeskittynyttä.

Ihönvärin ja etnisen ulkonäön merkitys sen sijaan on meillä alikeskusteltu. Ja se kuitenkin on keskeinen syrjinnän tai väkivallan laukaiseva tekijä.

Toisekseen toimenpiteet ovat edelleenkin liian reaktiivisia perustuen muualta tuleviin herätteisiin: nettivihaan puututaan vasta, kun meillä on eurooppalaisia velvoitteita täytäntöön pantavina tai tapahtuu Jokelan tai Kauhajoen kaltaisia murhenäytelmiä.

EU-Midiksen osoittamat somalien ja ylipäättään mustaihoisten uhriluvut ovat niin synkät, että tarvitaan ehdottomasti erityisiä toimenpiteitä. Tähän on kuitenkin liittynyt omituinen, ehkä häpeää – toivon niin – ilmentävä hiljaisuus.

Midis -tutkimuksen suosituksissa todettiin, että niin huippukorkeat uhriutumisluvut, joita Suomen somalien kohdalla todettiin – edellyttävät jäsenvaltion yksityiskohtaista seurantaa ja rikosentorjunta toimenpiteitä. Hyvä uutinen on se, että preventiivtyö on Suomessa verraten kehittynyttä eikä Suomen poliisin toiminnan asiallisuutta tuloksissa kyseenalaistettu.

Toivottavasti kansliapäällikkö Viljasella on jotain myönteistä kerrottavaa.

Jokainen on vastuussa omasta rasismistaan. Viranomainen ei voi yksityisten ihmisten rasismia estää, mutta se voi tuomita sen, puuttua sen leviämiseen, ilmenemismuotoihin, suojata, tukea ja voimaannuttaa niitä jotka siitä kärsivät.

Kotouttamislain kokonaisuudistuksen tavoitteista on todettu, että ”lain vaikuttavuutta pyritään lisäämään erityisesti siten, että maahanmuuttajien yhdenvertaisuus kuntalaisena ja kotoutumisen kaksisuuntaisuus edistyisi.”

Rasismia ei kotouttamislaille kitketä, koska rasismi on vain yksi vihan, inhimillisen kylmyyden ja heikkouden ilmenemismuoto. Vaikka kotouttamisjärjestelmä tekisi jokaisesta mustaihoisesta suomen kielen professoreita tai ydinfyysikkoja ja syöpätutkijoita, rasismia se ei poistaisi. Sen muuttamiseen tarvitaan myös kantaväestön muutosta. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö kotouttamista tarvittaisi. Se on yksi tärkeä keino muiden joukossa. Siitä hyötyy koko yhteiskunta ja tietenkin maahan muuttanut.

Maahan muuttanut mies tai nainen on uusi tulija ja haastaa olemassa olevat valtarakenteet ja ajatusmallit: hän ei olekaan sellainen joka olisi osa jo olevaa järjestelmää, mutta hänetkin olisi kuitenkin huomioitava ja kohdeltava yhdenvertaisesti. Mutta se merkitsee myös väistämättä haastetta olemassa oleville rakenteille.

Olen tässä puheenvuorossa käsitellyt näitä muutoksen vaatimuksia turvallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvotyön näkökulmasta.

Maahan muuttavat testaavat sitä, miten suhtaudumme toisiimme ja erilaisuuteen. Ja erilaisuutta sentään on joka puolella. Suhtautuminen maahan muuttaviin ennen kaikkea kertoo tästä yhteiskunnasta. Jos maahanmuuttajien perusoikeudet eivät toteudu, eivät lopulta kenenkään perusoikeudet toteudu. Sellainen yhteiskunta ei voi pärjätä eikä siinä ole kenenkään hyvä elää.

Mutta Suomi ei ole sellainen yhteiskunta.